

A szegedi hidak felrobbantása

tes telefonkezelőjének visszaemlékezése alapján sikerült feltárunk azokat a körülményeket, amely meggátolta az akció végrehajtását. Szeged Város Tanácsának iratai között 15 865/1944. szám alatt fekszenek el Szeged város — 1944. október elején történt — kiürítésének iratai. A gyors szovjet előrenyomulás miatti zavart és a város vezetésében emiatt beállott fejtelenséget az iratok hűen tükrözik.

Az iratok között találhatóak azok az eredeti táviratok, melyeket a kiürítés gyors és zökkenőmentes biztosítása érdekében váltottak. Minden táviraton ugyanazon gumibélyegzős felirat található: „Azonnal!” 1944. szeptember 29-én dr. Tóth Béla h. polgármester a következő táviratot kapta: „Távmondatára értesítem, hogy Szeged thj. város felvevő külön területe Kaposvár megyei város. Récei ezredes s. k.” A kaposvári polgármester azonnali jelentést kért Szegedről: „Értesíts, hogy milyen közigazgatási ágakat óhajtasz városomban elhelyezni, hány személy, mennyi lakás. Végleges döntést a Pécsi Hadművelési Kormánybiztoshoz tartozik.” Itt megtalálható az az irat, amely megjelöli a menekülők létszámát — ez először kerül közlésre: „A közigazgatás 700 tisztviselő család részére, körülbelül 2200 személylyel kér lakást. A közigazgatás az összes ágakat óhajtja elvinni és ott elhelyezni 10 szobában” — írta dr. Tóth Béla h. polgármester.

Szedelődöztek a város hatóságának vezetői, értékekkel felszerelve, és magukkal vitték a közigazgatás titkos és bizalmas iratait is. Szeged Város, Titkos Levéltárának kulcsait — mely négy különböző vezetőnél volt — csak nagy nehezen tudták előkeríteni. A felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint dr. Kemenessy Tibor városi tanácsnok írásztalálattal lakatossal kellett felfeszíteni „a titkos levéltár kulcsa a közepes fiókban megtaláltatott, azt Szigethy Vilmos főlevéltáros magához vette”. A 842/1945. számú irat bizonyítja, hogy „a harcéri helyzet 1944. október 8-án már úgy alakult, hogy a város akkori hatóságának el kellett távoznia Szegedről”.

A városban elterjedt a hír: a német hadvezetés utasítására, a visszavonuló magyar csapatok aláaknázták, s a műszaki utóvéd fel akarja robbantani a hidakat. 1944. október 7-től a szegedi közúti hidat egy rajnyi német és

szakasznyi magyar őrség őrizte. Fejvesztve menekült az V. hadtest parancsnoksága is, élén Kálmán altábornaggyal, Szeged védelmét Pák alezredes parancsnoksága alatt két zászlóalj katonaságra bízták, ezek is Kiskun-dorozsmára húzódtak vissza.

Október 7-én, szombaton délután az ellenállási csoport néhány tagja, id. **Komócsin Mihály** vezetésével Koncz László és Boda József indult el a munkások megbízásából, hogy felkeresi a műszaki robbantó alakulat parancsnokságát. A parancsnokság a Rudolf téren, a Kalánka-cukrászda fölötti elhagyott lakásban székelt. A robbantó alakulat parancsnoka — egy uradalmi ispán fia —, akinek a „németek voltak az istenei” elzárkózott a munkások kérésének teljesítésétől. A csoport elhatározta, hogy fegyveresen kényszerítik az őrséget a felrobbantás megakadályozására.

A híd felrobbantásának előbbrehozását, annak körülményeit és időpontját a Szegedi Főposta interkózpontja ügyeletes telefonkezelőjének adatai alapján közöljük. Ez a személy, aki kérte nevének elhagyását, fültanúja és akaratlanul is továbbbítőja volt az utasítást adó parancsnak.

Az 1944. október 9-i ügyeletes telefonkezelő erre így emlékezik vissza: „Négyen voltunk kiképezve a riadókózpont kezelésére. Lent az erősítőben éjjel-nappal német műszaki tiszték váltották egymást. Az erősítő az interkózpont mellett volt. A riadókózpont kezelésére csak fiatalokat osztottak be, mert éjjel, riadó esetén is szolgálatot kellett tartani, s bombázás alatt is be kellett menni a kózpontba, s dolgozni kellett. Ezért a bátorság a kiválasztásnál fontos követelmény volt”.

Az interkózpont a vidékkel való beszélgetéseket biztosította. Az interkózponton keresztül tudták a német hatóságok és a magyarok kapcsolatot teremteni Belgráddal és Budapesten keresztül Béccsel. Ezt a vonalat az erősítővel csak a németek használhatták. A híd felrobbantására az utasítás nem a német, hanem a magyar katonai hatóságoktól érkezett, Kecskeméten keresztül. A kecskeméti hadtestnek egészen nagy központja volt. Bizonyos, hogy a parancs Pestről, pesti vonalon jött, mert ha a szegedi, vagy Szeged környéki katonai parancsnokságtól jött volna az utasítás a híd felrobbantására, akkor be tudták volna tárcsázni az állomást — a helyi katonai hatóságok érintkeztek egymással —, de Kecse-

métről vagy Pestről jövő utasítást csak a szegedi főposta épületében levő interkózponton keresztül lehetett kapcsolni.

A szovjet csapatok nem várt, gyors előrenyomulása következtében Szegeden is meggyorsították a város kiürítését, mint azt előbb eredeti iratokkal alátámasztottuk. 1944. október 8-án a szovjet hadsereg csapatainak elhelyezkedési vonala: a Mezőtúr, Szentes, Szegvár, Mindszent, Hódmezővásárhely, Algyó, Mároslele, Deszk, Csanádalbetti helységek voltak.

A vasúti összekötő hidat már a Szegedet ért légítámadások során ledobott bombák erősen megrongálták, mégis aláaknázták. A közúti vashíd ekkor még teljesen épén maradt. A közúti híd felrobbantásának időpontját — a fentebb vázolt okok miatt — a katonai hatóságok előbbre hozták. Az időpontot eredetileg — mint azt az ellenállási csoport is megtudta — október 10-re, keddre tűzték ki. A változásról nem értesültek, s ezért így a végrehajtást megakadályozni nem tudták.

1944. október 9-én délután 6 órakor jött az utasítás a híd felrobbantásának előbbre hozásáról, ezt kapcsolta az ügyeletes telefonkezelő a hídrség parancsnokának, Magyar Zoltán főhadnagyak. Erre így emlékezik vissza: „Nyitva volt a váltó és hallottam a beszélgetést. Nem is tudtam, hogy mit fognak beszélni, kapcsolom a vonalat, és megdöbbenem a hallottakon. A parancs az időzítésre és a végrehajtásra vonatkozott. Megjelölték a végrehajtás időpontját, emlékezetem szerint este 9 órát”.

A hidak felrobbantásának esti időpontjáról vita van. Egyesek este 9 órára, mások 10 óra körüire jelölik a robbanás pillanatát. Két egymást követő, fülsikétítő robbanás rázta meg a várost, a környező Tisza-parti ablakok — valamennyi visszaemlékező tanúságtétele szerint — mind betörték, a robbantási aknákból szakadérok elhelyezett töltetek a berendezéshez készült utasítás szerint működtek: „a vashíd felszerelésének robbantása két kijelölt elválasztási keresztmetszetben ekzarítottalással történik, amelyek által az összes támasztó és feszítő szerkezeti részek szétszakíttnak”. Továbbá: „ezen elválasztási keresztmetszetek akképp választandók, hogy nemcsak a hídszerkezet említett részei **romboltassanak szét**, hanem hogy a hídfelszerkezet lerobbantott részének a megmaradt rész között — és esőközben — való elakadása is lehetlenné tétessék, ... s így a **robbantás hatása biztosítva legyen**”.

Az elakadást lehetlenné „tették”, de pontonhidak építésével a szovjet harcokcsik, csapatok és a lakosság átkelését a szovjet hídszok valósággá tették.

DR. PERNEKI MIHÁLY

Simai Mihály

Nyárvégi anziks

Nyár vége. Úszkúrosz király Berengár herceghez megyen. E céltől — s a [hol-nem-vót-hol-vót rím érdekében — vett egy [Volyót. Azzal hajt az emhetezen.

Nyár vége. Tollútlan libák húzzák az ördögszerket. Csodavilla. A kacsaláb hízott-fáradtan nyekereg.

Volt itt kopasztás, miegyéb. Folyt itt zsír, háj meg mifene. Azt mondják erre mifelenk... de — a rím érdekében — [ne...

A dánom istene habot ver, nagyrafújja magát a dinom. Ördögörben, angyalruhában flangál a parton Eden Démon.

Kadosa játszik

Kószálnak harminclábú fák, rókák meg sajtalan lyukak. Morc gépek, mert pisilni kell, leeresztik nadrágjukat.

Jön Szór Ló, Szór Nyúl s [Szór Teve, valamint Szór Idestova, s mindevezt csavak teve tudod, Simai Kadosa!

Egy magascé-fát énekel macskánk, s e fára fölfutott. Piros uorka sétikál, porázát fogják csillagok.

De ez mind semmis semmiség, nem is kunkorgatom sokább! — Sárkánytaréios autónak füttyöget már Kadosánk.

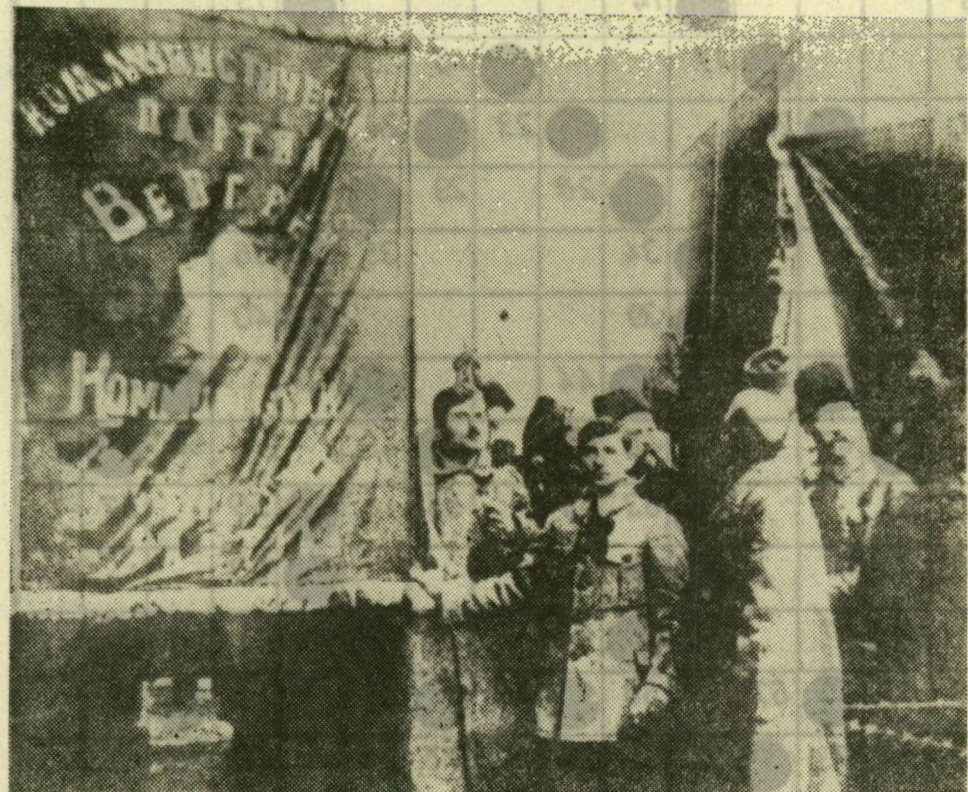
A kormányhoz ő maga ül meg én, esetleg Anya még. Motorját addig bőgeti, röpülni kezd a négy kerék.

S nem is autó már: úrhajó! Megnyom egy gombot Kadosa, s már a tej-, sőt a kakaó-úton száguld a masina.

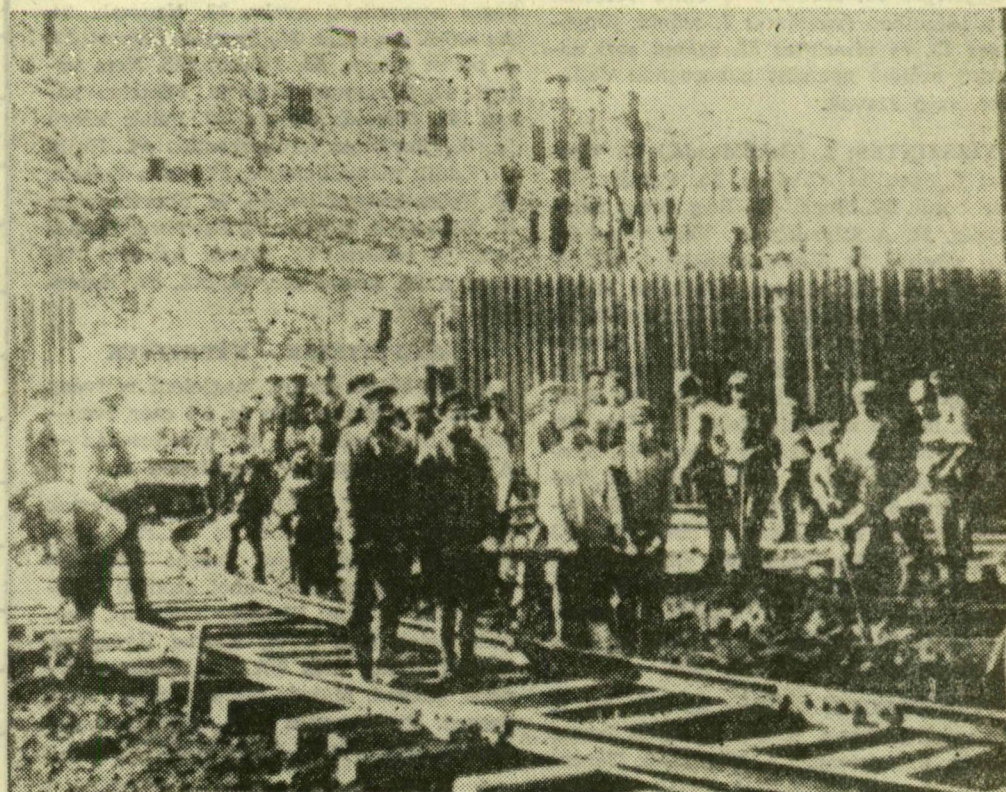
S ámulnak harminclábú fák, házak, cinkék meg vadludak. Lemaradt Niki Laudák törlik csöpögő orrukát.

Rakétánk becses neve: Alfa. Utól nem éri senki már! Zúgva a Zacsóstejútton át röpít Sopronba, azazhog

Balfra.

TESTVÉRISÉG. Százazer magyar harcolt a Vörös Hadsereg soráiban. Közülük nagyon sokan lettek itt kommunisták. Az Oroszországi Kommunista (b) Párt és a magyar kommunisták közötti szoros kapcsolata, a testvéri együttműködésre utaló zászló, rajta a két nyelvű felirattal

HARC ÉS GAZDASÁGI ÉPÍTÉS. Miközben a Vörös Hadsereg több fronton harcolta verte vissza az intervenciói csapatokat és a belső ellenforradalmárok támadásait, a háttérben rohammunkával folytak a gazdasági élet beindítása. A vasútépítés a munka fontos része volt